

SƏNİ SARSITMAZ ZAMAN, yaxud müdriklər Tanrının elçiləridir

Hikmət Mahmudun poeziyası haqqında düşünəndə ağıma gələn ilk duyğular: *Volokardin təbabət iksiridir; ürəyin ritmini tənzimləyir. Poeziya mənəvi iksiridir. İnsanın varlığında mənəvi harmoniyanı qoruyur. Əgər şair sözünün gücünə inanmasa, demək, onun yaratdığı söz insanın varlığının nəfəsliyindən keçə bilməz. Və elə söz olaraq qalar.*

* * *

Görkəmli geoloq-alim, geologiya-mineralogiya elmləri doktoru, professor, Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin üzvü, mənəvi poetik mühitimizdə şair kimi xüsusi yeri olan Hikmət Mahmudun «*Tərəqqi*» medalına və Prezident təqaüdünə layiq görülməsi onun elmi və ədəbi xidmətinə verilən qiymətin rəsmi təsdiqidir. O, həyatının və istedadının vəhdətində keçən ömrünü elmi, pedaqoji, ictimai və ədəbi fəaliyyətə həsr etmişdir. Həm elmi, həm də ədəbi ictimaiyyət onu xalqın bağrından qopmuş bir ziyalı kimi tanıyır. Çünki o, mənsub olduğu xalqın mənəvi dəyərləri üzərində ucalmışdır. Onun varlığının əsas güc mənbəyi elə xalqın özü olduğu üçün yaradıcılıq enerjisi bu gün də çağlanaqdadır. İsmayilli dağlarının qoynunda dünyaya gəlmiş uşağın bu gün 80-in zirvəsindən dünyaya qürurla baxmaq haqqı var. O, bu haqqı elmi, zəngin poetik yaradıcılığı ilə qazanıb.

* * *

Dəyərli söz insanın ruhu üçün mənəvi qida təminatıdır. Şair Hikmət Mahmudun bu yaxınlarda ədəbi mühitə təqdim olunmuş «*Seçilmiş əsərləri*»nin 2 cildliyi zəngin yaradıcılığının bir növ dəyərli xülasəsidir.

«*Çiçəklərin intizarı*» (1971) kitabı uğurlu başlanğıc olmuşdur. Bu kitab mətnaltı mənası ilə sovet ideoloji sisteminin yarıməsrlilik tarixində 60-cıların etiraz missiyasının poeziyada davamı idi. Bu kitabda yazı, baharı göz-ləyən yazının çiçək intizarı ümidini Leninə - partiyağa bağlamırdı. Xalqın varlığında bir növ gözəgörünməzliklə özünü qoruyan tarixi-mənəvi ruha köklənmişdir. Ona görə də həmin kitabda ədəbi kitablar yox idi. Və demək, onun üçün parlaqmaq, təltiflərə layiq görülmək imkanları da öz sərhədlərini bir növ qapamışdı. Lenin və partiya ona arxa çevirəni asanlıqla bağışlamırdı. Şairin ikinci kitabında - «*Danışanda, güləndə*» (1979) bir növ insana xəbərdarlıq motivi güclü idi: «*Sən mənəvi sədləri yuxanda, gələn selin səni apara biləcəyini də unutma*». «*Qocalmağa tələsmə*», «*Könül açan söz deyək*», «*Dünya, sənin nəyin yoxdu*», «*Mənəm yaddaş kitabım*», «*Qıyma*

gözəlliyə», «*Karvan yolu*», «*Mahmudovların nəsil şəcərəsi*» kimi poetik və publisistik kitabları onun poetik təfəkkürünün, ədəbi sözünün ayrı-ayrı mərhələlərdə görünən tərəfləridir. Keçmiş sovet və dünya elmi fikrinə gətirdiyi yeniliklər onu bir alim kimi tanıtmışdır. Bu kitablar isə onu böyük ədəbiyyat xadimi kimi dəqiq ünvanını göstərirdi.

* * *

«*Seçilmiş əsərləri*»n redaktoru Xalq şairi Nəriman Həsənzadədir. Ona görə ki, Nəriman Həsənzadə şair Hikmət Mahmudun poeziya bulağının qaynar çeşməsini vaxtında görüb duymuş və ayrı-ayrı zamanlarda onun haqqında ürək sözlərini könül xoşluğu ilə dilə gətirmişdir. Çünki Hikmət Mahmud Vətən sevdalı bir şairdir.

«*Seçilmiş əsərləri*»n birinci cildinə şair Azərbaycan tərənnümünün varlığından gələn duyğuları epifraq gətirir. Dörd misranın içərisində dünya xəritəsini təqdim edir və həmin xəritədə səmavi kitabların mistik aləmdə gördüyü cənnətin Azərbaycan olduğunu göstərir:

*Yaşadım zamanı, gözdüm dünyanı,
Hikmətəm, dərk etdim yaxşı, yamanı.
Necə el dolandım mən qarış-qarış,
Yenə cənnət gördüm Azərbaycanı.*

Mükəmməl dördlük ədəbi poeziyadan gələn motivlərdən qidalanıb. Ancaq şairin öz səsi kimi eşidilir. Çünki bu misraları, o, ruhunun diktəsi ilə yazır.

Şair Hikmət Mahmud sanki öz adının daxili enerjisindən gələn bir səsə zəkaları bəşərin tacı hesab edir. və onun poeziyası mütəmadi olaraq müdrikliliyi, hikməti təlqin edir. Zəngin təfəkkündən süzülüb gələn hikmətli kəlamlar, fikir külçələri ayrı-ayrı şeirlərinə səpələnir. Və onun kimliyinin portretini çəkir:

*Hər çeşmə gözündən bir damla su iç,
Çiçəkdən çiçəyi ayrı salma sən.
Dostların yanından elə dolan keç,
Üz-üzə gələndə peşman olma sən.*

(Davamı 16-cı səhifədə)

K R E D A K S I Y A

№19 (907) 21 iyun 2018-ci il

REDAKSIYA

HEYƏTİ

Əli Rza Xələfli
baş redaktor

(www.eli-rza-xelefli.net)

Asif Rüstəmi
Ağarəhim Rəhimov
Bədirxan Başkeçidli
Cahid İsmayıloğlu
Elçin Kamal
Elçin Tanrıdağ
(İsgəndərzadə)
Firuz Mustafa
Hafiz Rüstəm
Hüseynbala Mirələmov
İsa Həbibbəyli
Gülşən Əliyeva - Kəngərli
Gülxani Pənah
Qəzənfər Kazımov
Qəzənfər Paşayev
Qurban Bayramov
Mahmud Allahmanlı
Nizaməddin Cəfərov
Nizami Cəfərov
Nizami Məmmədov
Rəşid Şafəq
Paşa Qəlbınar
Sabir Başirov
Salatin Əhmədli
Şəddat Cəfərov
Təyyar Salamoğlu
Vaqif Yusifli
Xanəli Kərimli
Yusif Nəgməkar

SƏNİ SARSITMAZ ZAMAN, yaxud müdriklər Tanrının elçiləridir

(Əvvəlki I-cı sahifədə)

Bu, dünya görmüş bir insanın öz könlünə kitabən dediği olsa da, əslində, üz tutduğu bütöv insan əlamətidir.

Çünki bu ələmin elə görünməyən ələmləri var ki, kəşf olunmamış qitələr kimidir. Sanki şair insana bələdçi olur. Həmin kəşf olunmamış qitələrə gedən yolu göstərir. Bu yolda elə nişanlar var ki, səyyahı azmağa qoymaz. Şair o nişanları çox yaxşı görür:

*Könül, seyrə çuxsan sadəlik eylə,
Hər gülün halını çöldən xəbər al.
Hec kəsin qəlbinə dəymə gileylə,
Əllərin halını əldən xəbər al!*

Əgər desəm ki, Hikmət Mahmudun poeziyasının baş obrazı insandır və fikrimin təsdiqi üçün onun yüzlərlə şeirini nümunə kimi göstərsəm, səhv etməyərəm. Şairin kimliyini onun öz sözü təyin eləyir. Və bu mənada Hikmət Mahmudun öz sözü elə öz dünyasına açardır. Hikmət Mahmud Mikayıl Müşfiq haqqında yazdığı şeirdə onu şeirin pərvanəsi adlandırır. Özü pərvanə ola bilməyən başqasının da pərvanə olduğunu görə bilməz. Elə Hikmət Mahmudun bütün ömrü poeziya işığının hələsində dolanan pərvanə ömrüdür. Çünki *«Hər sözü dillərdə bir kalam olub, Köçüb dil-dodağa qəlblərə dolub»*.

Yaşamağın dəyərini ömürdən insanlara ayrılan payla ölçülür. Hikmət Mahmudun da

«Seçilmiş əsərləri»-n II cildini şair sözü, sənətə mənəvi sərəvətə verdiyi qiymətli kristallaşmış bir dörlüklə başlayır:

*Alimlə dövləti itirərsindir,
Şairin sərəvəti söz dünyasıdır.
Alim də, şair də gəldi-gedərdi,
Başara ixtira, söz qalasıdır.*

Göründüyü kimi, şair əqidəsinə sadıq qalaraq, yəno insan həyatının mənasını onun yaratmağında gördüyünü təsdiqləyir.

«Seçilmiş əsərləri»-n II cildinə akademik İsa Həbibbəyli ön sözüdə yazır: *«Hikmət Mahmud şeirdə, geniş mənada ədəbiyyatda bədiilikdə elmi yanaşmanın yerini çox doğru-düzgün görür, bu səhələrdən hər birinin funksiyalarının mahiyyətini alim təfəkkürlü şair baxışı ilə daqiq şəkildə təyin edir»* və elə yuxarıdakı dörlükdə də bu fikrin təsdiqini görürük. Şair *«ixtira»* dedikdə elmi, *«söz»* dedikdə sənəti, ədəbiyyatı nəzərdə tutur. Nəticə isə bundan ibarətdir ki, ədəbiyyatı olmayan xalqın ədəbi olmayan alimin ixtirası vəziciz olar. Bəşəri qorumaq əvəzinə onu fəlakətə düşür edər. Mahiyyətə akademik İsa Həbibbəyli də elə bunu deyir. Yuxarıda demişdim axı şair müdrikləri Tanrının elçiləri kimi görür. Tanrının elçiləri isə birca missiya daşıyır: *«İnsana qaranlıqdan işığa yol göstərmək...»*

*Müdrilər - Tanrının elçiləridir,
Adam var dünyanı beş günlük sanır.
Bədxahlar - bəhərin dərdi-sarıdır.
Aqıl ol, nadanlıq zəncirini qır.*

Bu hikmətli mistralardan Nizami, Sədi qoxusu gəlir. Bu mistralar bir zaman Hikmət Mahmudun böyüdüğü Mican kəndindəki müdriklərin öyüdü. Və zaman keçdikcə onun varlığında təzədən bitib göy-yməklə dünyamıza qayıdır.

Hikmət Mahmud ayrı-ayrı zamanlarda aforistik kalamlar, hikmətli sözlər də qələmə alıb. *«Dərdi dəmiş anana, sözü söylə qanana»*, *«Çox xəsis və pulgir olan adamın vərədləti yaqlara qışmat olar»* və s. onlarca belə ifadələr hər kəsi düşünməyə məcbur edir, çünki bunlar yaşlanmış həyatın yaratdığı düsturlardır. Zaman keçdikcə, dəyərinə itirməyən həyat düsturları.

Hikmət Mahmud ədəbi publisistika ilə əş məşğul olub. Ancaq məmur xarakterli əsərləri dəyərli xatirələri onun bu səhədə də ustadlığını nişan verir. Sözü publisistik kəssəri onun həyatı müşahidəyə nə qədər əsaslanması ilə bağlıdır. Hikmət Mahmudun publisistik söz çömə-

nindən daha bir çıxış: *«Bağban yaratdığı barlı baxçasıyla dəmirçi düzəltdiyi aləniyə, memar qurduğu abidəsiylə, şair qırdırtı söz sərəvətiylə, zərgər yaratdığı zərif nağıllarıyla, alim öz elmi kəşfləriylə bəşəri aləmdə fəxr etməyə və böyük qürur hissi keçirməyə layiqdir və onlar xalqının ən dəyərlili övlətləridir»*.

Bu sözləri hər kəs yaza bilməz. Çünki bu sözlərdə həyatın yükü, dəyərli ifadə olunur. Ona görə də bu sözlərdə ifadə olunmuş dəyərli həyatın məntiqinə tabe etmək üçün insan müfəkkir morholəsinə gəlib çatmalıdır. Bunun üçün yaş, bunun üçün həyat təcrübəsi, bunun üçün sağlamlıq, mənəvi mühit olmalıdır ki, son nəticədə həyatın mənası və mahiyyəti haqqında düzgün qərar qəbul edəsin.

«Seçilmiş əsərləri»-n I cildindən fərqli olaraq, II cildə yığılmış əsərlər - poetik nümunələr ayrı-ayrı bölmələrə toplanıb. I bölmə *«Sənətin axır evim, əzəl ünvanım»* adlanır. Bu bölmənin axırını şeiri - əzəl

şeirin - «Azərbaycan» şeirinin sanki davamı kimi bitir: *«Nəğmə deyənin bir neyəm, Mən vətənsiz heç nəyəm. Yad diyar da yadamsa, Vətənimdə güclüyəm»* - deyənin şair sanki əzəl idealına sadıq olduğunu bildirir. «Seçilmiş əsərləri»-n II bölümü «Vicdan ayrılırları düz əməlində» adlanır. Şair bu bölümədə sanki cəmiyyətin ən müxtəlif tərəflərinə işıq salır və gördüklərini obyektivlə çəkir. İnsanlara həqiqət olan tərəfi göstərir: *«Rüsvay edə-ədə hər yanda məni. Axırdə sən özün gözəmə düşürsən». Ən ağıllı bir dost savırdın sən. Hardan biləydin ki, dəymədişürsən»*. Hikmət Mahmud müasirlərinin mürciətlərlə kifayətlənir. Yeri gəldikcə, tarixə də, tarixin konkret obrazı olan babasına da mürciət edir və ondan soruşur ki, *«Babam, sözlə həyata gədir, bu millət?»* Burada Hikmət Mahmudun *«Hayata pöhrə tək»* gəlinə insana, *«zamanı nəhrə tək»* çalxalayan həyata, ötürüklə baxımından bar-bəhərin dəyişməyən marağı, ritorik suallar var. Və bunların hamısı son nəticədə ona gətirib çıxarır ki, bəlkə, biz keçmişə qaayıdaq, tarixə qaayıdaq. Babamızıdan soruşaq: *«Biz hansı yolla gətməliyik?»*.

Hikmət Mahmud, həm də lirik şairdir. Şeirləri, qəzəlləri müğənnilərin dilində əzbər olan şairdir. Onun lirik şeirləri insani həyata çağırır, yaşamağa səsləyir. mübarizəyə ruhlandır. *Gülüşün canlar alır gül üzüb pərvanə gülüm, Yanıram eşq oduna mən düşüb tufana, gülüm.*

*Al yanaqlım, aybənçilik ovlamsan qəlbimi,
Darayıb ipək zəlfü sərimin hər yana, gülüm.*

*Cahana gələndən biz xeyirlə-şər sirdəsiyəq,
Ətimənin sevginlə sən məni divana, gülüm.*

*Bal dodaq, qaymaq bixəq, gül cəmalın canlar alır.
Bəncərin var elə bil üzgə bir insana, gülüm.*

*Hikmətəm, dərd əhliyəm dərdümə dərmən istərəm,
Gəl məni qoyma möhtac sənəki dərməna, gülüm.*
Hikmət Mahmud eyni zamanda eşq əhli-
dir. Kimdə eşq varsa, eşqdən aldığı güc onu yarı yolda qoymaz.

Şair Hikmət Mahmud günümüzün şairidir. Günümüzün təbiətini varlığına çəkdiyi üçün, həm də gələcəyimizin şairidir.

...Hikmət Mahmudun poeziyası təbii hissirlərin poeziyasıdır. Bir az da daşıyırdırsək, hissirlərinin, duyğularının yaşam yoldur. Başqa sözlə, tərəcməyi-haldır.

...Deyəsən, sözün volokardın gücündən danışımdım.

Əli Rza XƏLƏFLİ,
20.06.2018

insanlara yanğı payı ayrılıb. Şair sonralar kitablarından birini *«Karvan yolu»* adlandırdı. Karvan yolu, əslində, insanlığın yoludur. Şair insanlığı hifz edəcək, qoruyacaq, onun əbədi varlığını təmin edəcək ikisri mənəvi zənginlikdə görür: *«Yüz il də yaşasa insan qocalmaz, Olsa şirin dil, yarıdan əli»*. Hikmət Mahmudun mənəvi mühiti zəngin insan ələmini əks edən bir güzgü təmsalındadır. Bu güzgü ona görə parlaq və aydındır ki, onun üzünə zaman dolandıqca, bulanan çirəkəbindən ləkə yaxa bilməyib. «Seçilmiş əsərləri»-n I cildinə On sözün müəllifi kimi daha geniş və əhatəli münasibət bildirdiyindən bir qədər müxtəsər danışımdım. Əgər belə demək mümkünsə, əvvəl görə bilmədiyim moqanlara daha çox diqqəti cəlb etmək istədim. Özünü tanımaq istəyən Hikmət Mahmudu oxusa, peşman olmaz.

